

JEZIK NISO LE PRAVILA – V NJEM JE SRCE

Uvodnik

Letošnja mednarodna konferenca Vzgoja za ljubezen do domovine in države je že peta po vrsti. Njena vodilna tema in naslov je Jezik kot temelj narodne identitete.

Jezik kot 'srce' naroda, jezik kot 'duša' naroda, v prvi vrsti pa jezik kot 'srce' človeka. Človek je na prvem mestu – vsak posameznik. Pri njem se vse začne. Ko smo v organizacijskem odboru razmišljali o naslovu konference, smo se dolgo ustavljali (ter spraševali sebe in druge) pri izrazu identiteta – naj bo naslov jezik kot temelj *narodne* ali *narodove* identitete? Odločili smo se za prvo, ker se vse začne pri človeku. Posameznik je tisti, ki je temelj. Več posameznikov lahko sestavlja skupino, skupnost, narod. Če posamezniki, ki tvorijo narod, nimajo izgrajene *narodne* identitete, je tudi *narodova* identiteta bolj šibka.

Osredotočili smo se na jezik in narodno identiteto ter povezanost med njima. Preko jezika sporočamo, v njem razmišljamo, jezik pripelje do marsikaterega dejanja – dobrega ali slabega. Če ni povezan z iskreno in dobrohotno mislijo, če je misel slabo izražena ali narobe razumljena, lahko nastane težava. To pomeni, da jezik kot forma sicer obstaja, z vsemi pravili, normami, ampak *nekdo* ga izraža. Nekdo preko njega izraža svoje misli, čustva, svoje znanje, svoje načrte, svojo življenjsko usmerjenost, svojo pripadnost, svojo prvinskost. Vsak posameznik jezik uporablja z nekim razlogom. Materni jezik npr. morda preprosto zato, ker drugega ne zna in ga niti ne potrebuje, ker je to najbolj 'udobno', lahko pa ga uporablja, ker ga ta jezik čustveno veže na nekoga ali na nekaj (na dom, starše, kraj, domovino). Tuji jezik nekdo uporablja, da se lažje vključi v okolje, v katerem živi (če je to npr. tujina), ali pa, ker mu je všeč. Marsikdo materni jezik v tujini pozabi, ker ga ne uporablja. Morda ga ne želi uporabljati ali pa ga ne sme, ker bi bil deležen sankcij. V zgodovini rabe slovenskega jezika je veliko ljudi, ki svojega maternega jezika nikoli niso pozabili (prispevek npr. Sever, Podsedenshek) in so ga predajali naslednjim rodovom (več v prispevkih Korošec Kocmur, Oblak, Klemen Boltežar, Rožanc, K. Hren, Osojnik, Hormuth, Granič, Grebenc, Kralj). Čeprav so živeli in delali v tujini. Čeprav so bili zaradi tega zatirani, zasmehovani, kaznovani. Ko so bile razmere res težke, so ljudje v nemogočih okoliščinah načrtno gojili slovenski jezik (prim. Janežič, Klasinc Škofljanec). Kaj je bilo v teh ljudeh, da so tako ljubili materni jezik? Zakaj maternega jezika niso nehali uporabljati in ga niso pozabili (to bi bilo veliko bolj preprosto)? Trdno izgrajena narodna identiteta. Velika ljubezen do slovenstva. Do domovine, do slovenske dežele in njene kulture, izročila, tradicije, vrednot, načina življenja. Ta ljubezen do slovenstva je tako velika, da je nekatere pripeljala (nazaj) v Slovenijo (prim. Fink, Batagelj, Ahčin Bavdek, R. E. Hren).

Ob branju nekaterih prispevkov (Piko-Rustia, Stanonik, Jevnikar ipd.) se mi je porajalo vprašanje: Zakaj je bila v zamejskem okolju tako velika želja (pa ne le želja – trdi ukrepi), da bi izkoreninili slovenski jezik? Komu je bil slovenski jezik nevaren? Odgovor je spet v identiteti (jezik je temelj narodne identitete). Na jeziku očitno sloni veliko pomembnih stvari. Kot kulturna prvina je 'orožje' političnih interesov. Prispevka iz Ukrajine opisujeta porast uporabe ukrajinskega jezika, ki se ga kljub vojnim razmeram uči vse več ljudi – tudi Rusov (prim. Ternovoi, Ivanichkina). Nazoren primer političnega boja na polju jezika je tudi razvoj hrvaškega jezika (prim. Ham, Vulić), kjer se je načrtno delalo, da bi srbsko prevladalo hrvaško.

To pomeni, da jezik ni zgolj forma ali besede, ki jih po določenih pravilih sestavljamo v stavke. Je nekaj več. Je srce, je duša – človeka, naroda.

Posebno upanje in veselje dajejo prispevki, ki kažejo pot naprej. To so prispevki v tretjem in četrtem sklopu zbornika. Prikazujejo nekaj primerov iz odlične prakse, kaj lahko učitelj ali vzgojitelj ali knjižničar ... naredi, da bi mladim privzgojil ljubezen do slovenstva in do slovenskega jezika. Četudi je en sam, lahko naredi veliko. Možnosti znotraj učnih načrtov so. Gre le za vprašanje volje, ljubezni, znanja. Vsega tega tudi v tem zborniku najdete veliko.

Tokratni zbornik obsega 62 strokovnih in izkušenjskih prispevkov, ki so zbrani na dobrih 530 straneh.

V uvodnem delu objavljamo zapisa predavateljev, ki sta imela na konferenci vabljen predavanje. Sledijo prispevki, ki so razporejeni po sklopih. Če naslove sklopov postavimo skupaj, dobimo sporočilo:

- *V človeku vtisne globoko sled ...*

Tu so zbrani prispevki, iz katerih je razvidna velika ljubezen Slovencev, ki so morali po svetu. Kaj vse so naredili, da so ohranili jezik, v kakšnih razmerah, s kakšnimi pripomočki in s koliko ljubezni, znanja, iznajdljivosti ter prostovoljnega dela. Avtorji pišejo tudi, kako je bilo to delo uspešno – izkušnje drugega, tretjega rodu Slovencev po svetu in v zamejstvu so zgovorne in sežejo do srca.

- *... na vsakem področju je drugačen.*

Tu najdemo nekaj prispevkov, ki nas opozarjajo na raznolikost – znotraj Slovenije (narečja) in po svetu (različni jeziki). Neverjetno, kakšne povezave, kakšno bogastvo!

- *Poskrbimo, da bo pravilen ...*

Ni vseeno, kako uporabljamo jezik – ali ga popačimo, vanj vnašamo tujke, smo pozorni na določena slovnična pravila ali ne. Ker je jezik živ, je to pomembno, saj ima vpliv na njegov razvoj. V prispevkih najdemo nekaj opozoril in načinov, kako skrbeti za pravilno rabo slovenskega jezika.

- *... in da ga bodo mladi radi uporabljali ...*

Na junijskem vseslovenskem srečanju v državnem zboru (29. 6. 2023) je neki podjetnik, po rodu Slovenec, ki živi v tujini, opozoril nekako tako: *Zakaj govorite o dobrih praksah? Dobro je v šoli nekaj srednjega, ocenjeno s 3. Če je praksa uspešna, je odlična!* V tem sklopu torej predstavljamo vrsto odličnih praks iz vzgojno-izobraževalnega prostora na vseh ravneh. Preberemo lahko vrsto načinov, kako se lahko otrokom približa lepota materne jezika in kulture, da bi mladi izgradili čut do svoje domovine, svojo narodno identiteto. Ko namreč veš, kdo si, in imaš to rad, lahko spoštljivo sprejemaš tudi drugega in se mu ne ukloniš, ampak trdno stojiš ob njem ter si pridobiš njegovo spoštovanje.

- *... saj se dolgo oblikuje in gradi iz korenin.*

V zadnjem sklopu so prispevki posvečeni zgodovinskemu razvoju slovenskega in hrvaškega jezika. Ko so korenine trdne, je lažje graditi naprej. Tako jezik v slovničnem vidiku kot jezik kulture, vrednot, življenja.

Beremo in čutimo lahko izredno bogastvo. Iskrena hvala vsem avtorjem, da so delili z nami svojo ljubezen do slovenstva!

Poseben čar zbornika so različni profili sodelujočih. Ko si lahko prisluhnejo in si med seboj izmenjujejo znanje, izkušnje in razmišljanja učitelji različnih predmetov (slovenščine, zgodovine, geografije, angleščine, nemščine, tehnike, kemije, razrednega pouka, likovnega in glasbenega pouka ...), novinarji, uredniki, medicinske sestre, filozofi, gospodinje, doktorji znanosti, duhovniki, redovnice, akademiki, knjižničarji, arhivarji, inženirji strojništva – gotovo sem kaj spregledala – potem smo dosegli svoj cilj. Presegli smo okvire, ki omejujejo izmenjavo znanja zgolj znotraj ene stroke. Moramo imeti širino. Moramo poznati tudi to, kar je zunaj našega kotička. Naše obzorje naj bo odprto, široko, svobodno. Tako se je razvijal tudi slovenski jezik – s širino, premikanjem meja, spoštovanjem, odprtostjo in ljubeznijo.

Erika Ašič, urednica